

# I N S Δ M

JOURNAL OF CONTEMPORARY MUSIC, ART AND TECHNOLOGY



**Oštra slika ljudskog stanja u niskoj rezoluciji**

Milica Grujić

*INSAM Journal of Contemporary Music, Art and Technology*

No. 8, July 2021, pp. 171–177.



I N S Δ M

**Milica Grujić\***  
Beograd, Srbija

## OŠTRA SLIKA LJUDSKOG STANJA U NISKOJ REZOLUCIJI

*Slučaj siromašnih slika* grupna je izložba međunarodnog karaktera, održana između 14. aprila i 19. maja 2022. godine u galeriji Artget Kulturnog centra Beograd. Umetnička direktorka galerije za tekuću godinu, i sama umetnica i teoretičarka medija, Mia Ćuk, odabrala je sedamnaest radova kojima je publici ilustrovala koncept loših ili/tj. siromašnih slika, preuzet iz seminalnog teksta nemačke rediteljke, teoretičarke i spisateljice Hito Štajerl, objavljenog 2009. godine.<sup>1</sup> Sudeći po pozivnom tekstu za učestvovanje na izložbi, jedini uslovi za prijavu učešća bili su „rezonovanje autora sa pozivnim tekstom” i gajenje razumnih očekivanja kada je realizacija/prezentacija radova unutar galerijskog prostora u pitanju.<sup>2</sup> Ovakav (za interpretaciju) otvoren poziv rezultirao je antiinstitucionalnim okupljanjem pod kapom institucije. Izgrednici iz internet podzemlja, Instagram kustosi, iPhone fotografi i videografi, CCTV voajeri, pisci bez izdavača, izdavači sa margine, propovednici kraja nove ere vizuelnog opštenja glasom generacije koja se formirala uporedo sa razvojem teorije novih medija obratili su se u slaboj rezoluciji posmatračima sa deficitom pažnje – i savršen krug post-modernog simulakruma je doveden do svoje krajnje perverzije<sup>3</sup> – zatvoren, a izložba otvorena.

„Granice mog jezika su granice mog sveta” tvrdio je Vitgenštajn u *Traktatu*,<sup>4</sup> a o nasilju unutar samog jezika posredstvom prevođenja i intimnoj odbrani od istog prilikom tumačenja izvornih tekstova, ne možemo a da se ne zamislimo već kod naslova izložbe i, posledično, naslova eseja koji ga je inspirisao. Bib-

---

1 Hito Steyerl, „In Defense of the Poor Image”, *e-flux Journal* no. 10, November 2009.

2 <https://www.kcb.org.rs/2022/02/poziv-za-ucisce-na-izlozbi-u-galeriji-artget/>.

3 Rozi Brajdoti, *Posthumano*, Beograd: Fakultet za medije i komunikacije, 2016, 106.

4 Ludwig Wittgenstein, *Tractatus Logico-Philosophicus*, Taylor & Francis e-Library, 2002, 68.

lioteka *0 Općenito*, koja je u okviru izložbe dobila prostor za delovanje, objavila je prevod Štajerlinog eseja 2020, naslovivši ga „U obranu loše slike” (istakla M.G). Napomena prevodioca na samom početku teksta<sup>5</sup> saopštava čitaocima da doslovan prevod sa engleskog glasi „siromašna ili sirota slika” te nas nagoni da se zapitamo zašto ovde kvalitativni sud odnosi prevagu u pretežno moralnom pitanju. Izjednačavajući siromaštvo sa deficitom vrlina, upadamo u problem, a strah od druge najpopularnije vrste terora prikrada nam se s leđa kako rečenice odmiču pred očima. Hoćemo li se načelnim slaganjem sa standardima srpskog tj. hrvatskog jezika svrstati u red politički nekorektnih subjekata? Da li je čitanje dalje od naslova pristajanje i prećutna afirmacija koju naši sopstveni, iz kolektivne paranoje rođeni, autocenzori željno čekaju da bi nas proglasili fašistima? Kakav to svet terorizam jezika ograničava?

„(L)umpen proletarka u klasnom društvu privida, ocjenjivana i vrednovana prema rezoluciji”<sup>6</sup> loša slika je objektivno loša, ako se na umu ima diktatura standarda proizvođača *infotainment* sistema, koji bi danas, bez razmišljanja, vaš monitor ili televizor iz vremena kada je esej izvorno objavljen proglasili komadom smeća a vas siromašnim. Bivanje nedovoljnim, nedostojnim, nekvalitetnim uvek je za salonske moraliste išlo ruku pod ruku sa bivanjem kategorički lošim.<sup>7</sup> Siromašne slike, pa i poigravanje jezikom onih koji ih definišu, ironično pristaju na ovo izjednačavanje, usvajaju ga, te, ultimativno pokoravaju. Napuštena čeda napredne tehnologije, naličja kvaliteta digitalne kopije, one afirmaciju nalaze u drugom sistemu vrednosti. Like, share, subscribe. Download, edit, reshare. Nestalne, u stanju večne promene, rastu zahvaljujući ubrzanju. U sopstvenom agregatnom stanju, nalik na plazmu (plazma je energetski najviše agregatno stanje) te „sirote” slike nude nam preobilje informacija komprimovano na najmanji moguć digitalni prostor. Krađu dragocene trenutke pažnje od posmatrača koji su zauzeti zauzetošću. Savršenstvo je krajnji stepen dosade. Loše slike nam nude nešto drugo.

U radu s kojim se posetioci prvo susreću po ulasku u galerijski prostor, Šejma Fere prikazuje, u analognom formatu, strip tj. digitalni kolaž *Slučaj plagijarizma* – svedočanstvo njene minule pravne borbe sa Muzejem afričke umetnosti. Umetnica je 2016. godine bila angažovana od strane imenovane institucije da izradi crtež mape Afrike. Jasan zadatak, dogovorena nadoknada, zacrtani rokovi. Šta se od trenutka angažovanja umetnice do angažovanja dizajnera koji je „inspirisan” njenim radom i brzom isplatom otuđio, *de facto*, sud će reći, Šejminu intelektualnu svojinu, poznato je stranama uključenim u ovaj slučaj. O tome koji je status

5 Hito Steyerl, *U obranu loše slike*, Zagreb: Studio Pangolin, svibanj 2020, 9.

6 Ibid.

7 Za kompletnu definiciju pojma *loš* vidi: Milica Vujanić i dr. *Rečnik srpskoga jezika*, Novi Sad: Matica srpska, 2007, 655.



Slika 1. Fotografija: autorka teksta.

autorstva u eri Photo-shop-a, da li zvanični organi kulture u ovoj ili bilo kojoj drugoj zemlji mogu da prođu nekažnjeno za „malo popravljanja” i, očit, malo prisvajanja tuđeg dela jer nemilosrdi sat kapitalizma kuca pet do dvanaest do isteka kratkog roka, ovaj rad gromoglasno govori. Forma stripa savršeno paše sadržaju ovog rada. Neočekivana po-

bednica neverovatnog spora, umetnica je heroina svoje priče danas. Sutra će biti avangarda ili neko kome se prosto posrećilo da iz žrvnja država-muzej-pravosuđe izađe (nesamleven) kao David iz borbe sa Golijatom.

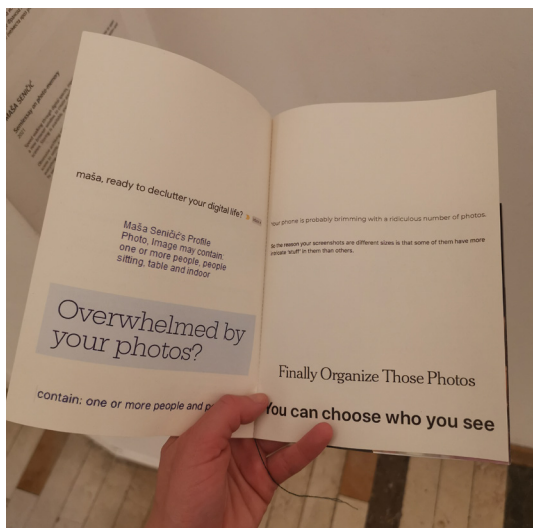
Kolekcija gifova *Bez naziva* Borislava Stanića bombarduje gledaoce vizuelnim prikazima koji evociraju uspomene na poslednju deceniju minulog veka. Ličnosti iz javnog života ređaju se jedna za drugom izobličene posredstvom reprodukcione greške – gliča, izazivajući tako čas osećanje krajnje nelagode, čas prasak u smeh. Sveukupan utisak je svojevrsna mešavina egzistencijalne jeze i ozbiljnog razmatranja realnosti realnog i pouzdanosti informacija, što je, u svetu koji je izgubio mogućnost da se vrati offline, jedno te isto. Drugu vrstu bombardovanja susrećemo u fotogramima Katrin Keler *Spomenici*. Sekvence od 24 kadra u sekundi kombinovane u jedinstvenu sliku prikazuju zamrznute, zgusnute eksplozije koje su korisnici, izvorno u formi videa, postavili na YouTube. Nanovo stiskajući eksplozijom oslobođenu energiju nasilja na hladan i solidan, statičan format, umetnica vraća poredak u svet koji gori pred našim očima. Stojeći u nultoj tački ona nam saopštava da smo nemoćni da bilo šta promenimo. Svaki trenutak u kojem postajemo svesni sopstvenog bivstvovanja je post festum bezimene tragedije.

Maša Seničić i Boris Burić se u svojim radovima bave metastazama lične vizuelne baštine. *Poluesej o foto-sećanju* prikazuje autorkinu borbu sa bujicom fotografija koja se iz hardvera njenog telefona i kompjutera, preko prostora na klauđu, konačno preliva u štampano izdanje, čime se diže spomenik narcizmu i panici naših generacija. „Obrisati, to je neizvodljivo” – apsolutna je istina; naučeni smo da sve što je ikada postojalo onlajn, u ovoj ili onoj formi, na površins-

kom nivou vanila<sup>8</sup> interneta ili u mračnom podzemlju dark veba, postoji i dalje i postojaće dok poslednji optički kabl ne bude iskopan iz zemlje. Emotivna vezanost za podsetnike komorbidna je našoj nesposobnosti da bilo šta zapamtimo, te je pohranjivanje informacija od presudnog značaja za očuvanje mentalnog zdravlja. Onoliko koliko nas akt čišćenja oslobađa od taloga neke od faza naše ličnosti, toliko nam i otkida od intimne istorije. „Sačuvati, to je norma”.

Prikazati, to je takođe norma. Kustosirani Instagram profil koji Boris Burić uređuje, te na izložbi prikazuje u formi videa *Mrtvo more* obiluje scenama beogradske svakodnevnice. Naizgled javan dnevnik umetnika, ipak je rezervisan za odabranu publiku – ukoliko ga ne vidite u Artgetu, moraćete da se ugrate u uzak krug od 3 pratioca kojima je sadržaj profila dostupan za gledanje. Pojam oversharing Urban dictionary definiše kao pružanje više informacija nego što je neophodno.<sup>9</sup> U ovom slučaju u pitanju je duhovito, naizgled uzgredno zabeleženo parče umetnikove intimne realnosti. Jasno koketirajući sa voajerizmom, on nas uvodi u splet komičnih realnosti slučajnih protagonista njegovih kratkih foto/video priča.

Sledeći korak ka voajerizmu pravi Dejan Golić serijom digitalnih fotografija *Kroz batisferu*. U pokušaju da prevaziđe otuđenje od rodnog grada, Golić se upušta u ličnu terapeutsku reportažu; izlazi na ulice, fotografiše, zatim pomno analizira promene u duhu mesta i na licima svojih sugrađana. Nedugo zatim, pukim slučajem, nalazi na TV prijemniku kanal koji prikazuje prenos sa CCTV kamere na interfonu ulaza svoje zgrade. Tu, prvi put od povratka u Beograd, oseća prisnost i povezanost sa prizorima na ekranu. Ulaz funkcioniše kao portal, granica između javnog i privatnog, poznatog i nepoznatog, našeg i tuđeg. Kroz ovu metaforičku membranu umetnik propušta delove svog izgubljenog života, poznanstva sa komšijama postaju veza sa prošlošću koja određuje sadašnjost. Nalik na ploču sa natpisom COINTIDENTIA OPPOSITORVM u filmu *Sabirni centar* (1989) Gorana Markovića, interfonska kamera predstavlja prolaz između ovog i onog sveta.



Slika 2. Fotografija: autorka teksta.

8 <https://www.urbandictionary.com/define.php?term=vanilla>.

9 <https://www.urbandictionary.com/define.php?term=oversharing>.



Proizvodi i nusproizvodi pop kulture, prisvojeni, prepravljani, kolažirani dati su u novim kontekstima u radovima umetničkog dvojca Doplenger, Rastka Novakovića i Amine Zubir. Jednoipominutni video *Padeži* remiks je isečaka iz serije *Bolji život* na kojima glumci izgovaraju reči novac, pare, lova. Fokus ovog rada je, kako promena na planu jezika u burnim vremenima raspada Jugoslavije, tako i ocrtavanje zenita društvenih vrednosti naroda koji je seriju masovno gledao i koji je kroz istu prikazan. *Džudi četiri puta* služi se scenama iz filma *Zvezda je rođena* (1954). Ispod prikaza raspevane dive Džudi Garland, titlovi ispisuju tekst filozofskog eseja „Radnik” Ernsta Jingera (1932), ujedinjujući dimenziju prostora proizvodnje sa prostorom konzumacije, holivudskog glamura, lake zabave. Iako se objektivno društveno-političko nasilje vrši separacijom ovih dvaju sfera života, utisak koji spojene ostavljaju je gorak lek za nenaviknutog posmatrača-konzumenta. Gorak je i ukus koji ostavlja video rad Amine Zubir. *Voli sve žene kao što voliš svoju majku* prikazuje alžirske novinarku iz šezdesetih godina prošlog veka praćene tupim zvukom udaranja čekića. Svedočanstvo sistematskog uništavanja ženskog tela, ukidanja sloboda, uopšte tretmana žena u javnom prostoru, poprima nadnacionalne dimenzije i služi kao opomena svim društvima koja su zaboravila na poštovanje prema sopstvenim majkama, a kamoli drugim ženama.

Krasimira Butseva, Đorđa Pifareti i Ana Čavić nude rešenja koja se protive ubrzavanju *ad absurdum*. Njihove radove povezuje suptilna naracija intimne video-esejistike. Pokretna slika *Moskovska no. 5+* govori o istorijskom nasilju izvršenom nad slobodnomislećom mladeži u Sofiji 1958. Zgrada Državne bezbednosti u koju su omladnici pritvoreni da bi, zatim, bili deportovani u logor Belene, objekat je umetničinog istraživanja i subjekat u ovoj priči-slici. Da li zidovi pamte ono što ljudi zaboravljaju? Reči ispisane preko prizora uništenih fotografija pomenutog zdanja pričaju nam jezivu priču u kojoj su režimske žrtve namerno izostavljene. Nema potrebe videti da bi se poverovalo. U ovom radu odsustvo uspeva da ispuni čitav galerijski prostor.

Arhitektonski objekat tema je i dvokanalne video projekcije *In Between*. Novinski kiosk na švajcarsko-italijanskoj granici uzet je kao opservatorija, arhiv. Posmatrajući promene u životu kioska zaključujemo da je on paradoksalan u svojoj fizičkoj istoričnosti a sadržajnoj aktuelnosti. Psi laju, vozovi prolaze, novosti ima svakoga dana. Ukusi ljudi koji kupuju časopise se menjaju, prodavci stare, EU donosi nova pravila za granične prelaze. Samo ovaj objekat ostaje istovremeno isti i nov svakoga dana. Đorđa Pifareti nam ovim radom pokazuje kako sami izgledamo u odrazu onoga što posmatramo.

Anu Čavić i Bojana Jankovića spaja problem, ili pre, prevazilaženje problema umetničkog i književnog izdavaštva. *Nit bez kraja III čin* dokumentuje seriju performansa u kojima umetnica iznalazi nove načine pripovedanja svog originalnog mita o postanku služeći se nizom analognih i digitalnih sredstava. Rezu-

ltat je bogata vizuelna odiseja putevima zaboravljenih umetničkih formi (poput papirnog pozorišta), dostupna u video formatu i sačuvana od zaborava.

*Grozli nokat – neštampano izdanje*, interaktivna zbirka eksperimentalne poezije Bojana Jankovića koketira sa zaostavštinom mejl-arta pozivajući publiku da prosledi sebi čitavu zbirku ili pojedinačne delove na licu mesta. Galerija postaje izdavač, autorstvo postaje ponovo upitno (Fere) ako se na umu ima jednostavna mogućnost prepravljanja imena u zaglavlju mejla i aproprijacije umetnikovog rada. Čitajući Bojanovu poeziju povedeni smo u ćoškovu interneta, nasmejani do suza i edukovani o krajnje neočekivanim temama. Viralni karakter njegovih stihova poništava potrebu za izdavačem i u ovom slučaju zaista – *it sells itself*.

*Ritam knjiga* Ane Letić bavi se performativnim karakterom akta čitanja. Pedeset književnih dela u PDF formatu „prelistana” su brzinom video zapisa od oko 25 stranica u sekundi. Krećući se od verbalne ka vizuelnoj funkciji jezika, sadržaj ustupa mesto ritmu, a smisao čitanja/gledanja biva izmešten u domen estetike, ako ne trajno izgubljen. U radu *Hiljade selfija* Miloša Bojovića susrećemo srodno preispitivanje mogućnosti medija da saopšte umetnikove namere. Upuštajući se u dijalog sa sopstvenom umetničkom praksom, Bojović nam nudi razmišljanja umesto očekivanih fotografija. Tragajući za slikom, on pronalazi suštinsko ne-mesto u kojem caruje nemogućnost mehaničkog beleženja prostora i duha mesta. Jedino što ostaje je uspomena i pokušaj da se osećaj ovekoveči u jeziku.

Instalacija u javnom prostoru *Svet posmatra* Darije Radaković deo je izložbe ali ne i radnog vremena galerije Artget. Postavljena u kancelariji Kulturnog centra Beograd i okrenuta ka Knez Mihailovoj ulici, vidljiva je isključivo noću. Njena publika nisu putnici-namernici umetničkog sveta, nego slučajni prolaznici – ljudi najčešće nesvesni da su se našli pred umetničkim delom. Umetnica se upravo njima obraća rečima: SVET (NAS) POSMATRA. Reči se ponavljaju i množe dok se ne rastoče u poznati sivi šum televizijskog ekrana koji označava gubitak signala i prekid programa. Svojevrsan PSA<sup>10</sup> deluje kao prepad i opomena uspavanoj masi – stvari u koje gledate već su videle vas.

Biblioteka *0 Općenito* i Kolhoz kolektiv dobili su u okviru izložbe posebno mesto za prezentaciju i istraživanja u domenu samizdata i mikro izdavaštva.

Već je rečeno da je savršenstvo dosadno. *Slučaj siromašnih slika* je sve osim toga. Dubok uvid u ljudsko stanje u eri kolektivnog straha od napretka tehnologije, globalne špijunaže, gubitka ličnog identiteta, sunovrata svih vrednosti, pružen nam je kondenzovan u formi za koju rezolucija nije parametar kvaliteta. Ova izložba ne prodaje ništa. Potpuno je irelevantno za sadržaj bremenit smis-

10 [https://en.wikipedia.org/wiki/Public\\_service\\_announcement](https://en.wikipedia.org/wiki/Public_service_announcement).

lom da li je crna stvarno crna<sup>11</sup> i da li se pikseli otežu na ekranu nakon smene sekvenci u frekvenciji od 120Hz. Skrenuta nam je pažnja na probleme pamćenja i zaborava, sve tanje granice između privatnog i javnog, limitirane mogućnosti tehnologije, u koju se svakoga dana sve više integrišemo, da zabeleži i prenese ono ljudsko u nama. Ukazano je na talente koji ostaju marginalizovani u poplavi đubreta koje volšebno nalazi svoj put do centra glavne matrice, na društvene grupe kojima je oduzet glas, na odnose koji nestaju u lutanjima između servera. Viđeni su talenti koji nikoga ne zanimaju, obesmišljeni kontemplativni činovi koji postaju poza, anahronizam ili ništa, isečci iz života nenamernih glumaca u teatru apsurdna socijanih mreža. Društvu je ovde data prilika da sebe posmatra u kristalno čistom odrazu sopstvene realnosti. Ne postoji rezolucija kojom se to može izmeriti.

---

11 <https://www.techopedia.com/definition/15864/black-level>.